

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
Факультет культурних і креативних індустрій
Кафедра туризму та готельно-ресторанного бізнесу

ДИПЛОМНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему

**Перспективи розвитку молодіжного туризму в Карпатському
рекреаційному регіоні**

Виконав: студент групи БТУР-1-19
спеціальності 242 Туризм і рекреація
освітньої програми Туризм
Анатолій БАЗАКА

Керівник к.географ.н. Оксана БОРИСОВА
(науковий ступінь, вчене звання, Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Рецензент к.п.н. Людмила ГРИБОВА
(науковий ступінь, вчене звання, Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Київ 2023 р.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
Факультет культурних і креативних індустрій
Кафедра туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Спеціальність 242 Туризм і рекреація
Освітня програма Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

**туризму та готельно-
ресторанного бізнесу**

_____ **Наталія БУНТОВА**

(підпис)

« ____ » _____ 20 ____ р.

З А В Д А Н Н Я
НА БАКАЛАВРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Базаці Анатолію Ананійовичу

1. Тема дипломної бакалаврської роботи Перспективи розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні

Науковий керівник роботи Борисова Оксана Володимирівна, к.географ.наук

затверджені наказом КНУТД від « 08 » листопада 2022 р. № 224-уч

2. Строк подання студентом дипломної роботи 12 червня 2023 р

3. Вихідні дані до дипломної бакалаврської роботи Закони України, Укази Президента України, нормативні матеріали Верховної Ради та Кабінету міністрів України, література з туристично-рекреаційної привабливості підприємств туристичної індустрії, дані, зібрані під час практики

4. Зміст дипломної бакалаврської роботи (перелік питань, які потрібно розробити) теоретико-практичні засади організації молодіжного туризму в Україні; оцінка розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні; напрямки вдосконалення розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні

5. Дата видачі завдання 06 березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломної бакалаврської роботи	Термін виконання етапів	Примітка про виконання
1	Вступ	01–05.05.2023 р.	
2	Розділ 1. Теоретико-практичні засади організації молодіжного туризму в Україні	05–10.05.2023 р.	
3	Розділ 2. Оцінка розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні	11–18.05.2023 р.	
4	Розділ 3. Напрямки вдосконалення розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні	19–28.05.2023 р.	
5	Висновки	29–31.05.2023 р.	
6	Оформлення дипломної бакалаврської роботи (чистовий варіант)	01–05.06.2023 р.	
7	Здача дипломної бакалаврської роботи на кафедрі для рецензування (за 14 днів до захисту)	05.06.2023 р.	
8	Перевірка кваліфікаційної роботи на наявність текстових співпадінь та помилок (за 10 днів до захисту)	05- 09.06.2023р.	
9	Подання дипломної бакалаврської роботи на затвердження завідувачу кафедри (за 7 днів до захисту)	12.06.2023р.	

Студент

_____

(підпис)

Анатолій БАЗАКА

Науковий керівник
роботи

_____

(підпис)

Оксана БОРИСОВА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	8
1.1 Молодіжний туризм як один із видів рекреаційної діяльності України.....	8
1.2 Історичні аспекти розвитку молодіжного туризму в Карпатському регіоні	14
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕКРЕАЦІЙНОМУ РЕГІОНІ	29
2.1 Карпатський регіон як складова вітчизняної індустрії туризму	29
2.2 Оцінка привабливості розвитку молодіжного туризму в Рахівському районі Закарпаття	37
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕКРЕАЦІЙНОМУ РЕГІОНІ	44
Висновки до розділу 3.....	52
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

АНОТАЦІЯ

А.А. БАЗАКА. Перспективи розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні - Рукопис.

Бакалаврська робота за спеціальністю 242 – «Туризм і рекреація». – Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2023 рік.

Випускню бакалаврську роботу присвячено дослідженню теоретичних та практичних аспектів туристичної активності в Карпатському рекреаційному регіоні країни та обґрунтуванню напрямів розвитку молодіжного туризму на ринку послуг.

Здійснена оцінка та визначені критерії туристично-рекреаційної привабливості Карпатського регіону для розвитку молодіжного туризму.

Ключові слова: туристично-рекреаційна привабливість, туристичний регіон, молодіжний туризм.

ABSTRACT

A.A. BAZAKA Prospects for the development of youth tourism in the Carpathian recreation region - Manuscript.

Bachelor thesis on specialty 242 - "Tourism and recreation". - Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv, 2023.

The final bachelor's thesis is devoted to the study of theoretical and practical aspects of tourist activity in the Carpathian recreation region of the country and the substantiation of directions for the development of youth tourism in the service market.

An assessment was made and the criteria of the tourist and recreational attractiveness of the Carpathian region for the development of youth tourism were determined.

Keywords: tourist and recreational attraction, tourist region, youth tourism.

ВСТУП

Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери і в Україні, стрімко інтегрується у світову туристичну індустрію. Пріоритетний напрям розвитку молодіжного туризму є важливим чинником підвищення якості життя в Україні та підвищення її авторитету на міжнародній арені.

Туристична галузь також підтримує національні традиції, стимулює розвиток народних промислів, відродження рецептів приготування цікавих і смачних страв, вимагає збереження природи і створення сприятливих соціальних умов для свого функціонування.

На даний момент спостерігається процес стрімкого та системного розвитку сфери сучасної туристичної інфраструктури в Карпатському регіоні, при цьому якісний рівень сервісу в ній все більше орієнтується на міжнародні стандарти та кращий світовий досвід. Активно пропонують свої послуги туристам зони розваг і відпочинку туристів, серед яких вже неабияк популярними стали: об'єкти активного туризму, туристично-культурні комплекси, SPA-курорти та тенісні клуби.

Метою дипломної роботи є оцінити туристично-рекреаційну привабливість Карпатського регіону для розвитку молодіжного туризму.

Для досягнення поставленої мети було визначено та виконано такі **завдання**:

- уточнено поняття молодіжний туризм та визначити предметні складові;
- розглянуто історичні аспекти розвитку молодіжного туризму в Карпатському регіоні;
- проведена оцінка розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні;
- дана оцінка основним потребам туристів, що вибирають відпочинок в Карпатському регіоні;

- обґрунтована популярність Карпатського регіону щодо розвитку молодіжного туризму;
- розроблені пропозиції та рекомендації щодо впровадження проекту туристичного готелю молодіжного відпочинку на Закарпатті, обґрунтована його економічна доцільність.

Об'єктом дослідження є Карпатський туристично-рекреаційний регіон України.

Предметом дослідження є туристична привабливість Карпатського регіону щодо розвитку молодіжного туризму.

Методологічну та теоретичну основу дослідження складають роботи зарубіжних та українських дослідників з питань становлення, функціонування та розвитку туристично-рекреаційних регіонів України та оцінці їх привабливості щодо розвитку молодіжного туризму.

Для досягнення окресленої мети й виконання поставлених завдань застосовані різні **методи дослідження**: теоретичні, систематизація, аналіз, класифікація та узагальнення, порівняльний аналіз і синтез.

Фактичний матеріал опрацьовано здійснено з використанням таких методів: порівняльного, систематизації, історичного, статистичного.

Структура і обсяг роботи. Бакалаврська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (35 найменувань). Загальний обсяг роботи складає 59 сторінок комп'ютерного тексту (без додатків). Робота проілюстрована 13 таблицями.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

1.1. Молодіжний туризм як один із видів рекреаційної діяльності України

В системі світового туризму особливе і місце відводиться молодіжному туризму. Частка молодіжного туризму щорічно збільшується на 1,5%. Тепер частка подорожуючих осіб до 30 років займає більше 40% туристських потоків. Молодіжний туризм – це конкретний вид туристської діяльності юнацтва і підлітків, що реалізується як у межах національних кордонів, так і на регіональному та світових рівнях.

В законі України «Про туризм» не повно визначена термінологія молодіжного туризму. У науковій теорії недостатньо розроблено понятійний апарат та методологія. У зв'язку з цим актуального значення набуває проблема обговорення і прийняття основних дефініцій, методологічних принципів, термінологічного апарату молодіжного туризму. На наш час в теорії й практиці накопичений певний досвід, що сприяє вирішенню даної проблеми. Але на практиці, у нормативно-правових актах та науковій літературі немає спільно визначеної диференціації туристів та стандартної термінології, відповідно до віку подорожуючих.

Згідно досліджень Мельничука М.М. та Зейка В.О., усі українські та зарубіжні вчені виділяють дитячий та молодіжний туризм, як форми (види) туризму, залежно від віку учасників подорожі. Одноставного визначення цих дефініцій та окреслення вікових меж немає. Вони визначають, що дитячий туризм – це організовані рекреаційні заходи для осіб до 18 років поза межами їхнього постійного місця проживання та навчання, пов'язані із використанням позаурочного часу для оздоровчої, виховної, культурно-пізнавальної, красзнавчої та спортивної діяльності [2].

Молодіжний туризм включає в себе практично всі категорії подорожей. Його специфікою є вік відпочиваючих. Згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації, до молодіжного туризму відносяться поїздки людей у віці від 14 до 44 років.

Види молодіжного туризму:

1) Розважальний туризм: Розважальний туризм передбачає відвідування нічних клубів, парків атракціонів, льодових ковзанок, різноманітних концертів, показів мод і т.п.

2) Освітній туризм: В наші дні з'явилося безліч міжнародних програм по студентському обміну. Їх метою є отримання всебічної освіти, навчання мовам, так і зближення культур і народів. Великою популярністю користується міжнародна програма Au Pair, доступна для осіб віком 18-26 років. Для участі не обов'язково бути студентом, головне – мати середню освіту. В її рамках молода людина живе за кордоном в іноземній родині, вдосконалює свою розмовну іноземну мову, знайомиться з іноземною культурою.

3) До екстремальних видів туризму, які користуються популярністю серед молоді, є: дайвінг, гірські та водні лижі, рафтинг, каякінг, спелеологія, лижний туризм, скелелазіння, альпінізм і льодолазіння. Молодь найбільше цікавить активних вид відпочинку, і багато туристські фірми сьогодні організовують спеціалізовані молодіжні тури, розраховані на енергійних молодих людей і пропонують їм такі види відпочинку:

а) гірські тури – це похід в гори. Для подорожей по схилах і гребенях, через перевали і гірські потоки;

б) водні тури – турне по морів, озер, річок і водосховищ на човнах, байдарках та інших видах водного транспорту;

в) велосипедні тури – це подорожі на велосипедах по дорогах, різного типу покриття, ярах, на пісках, гірськими стежками;

г) спелиотури – відвідування природних або штучних печер і лабіринтів. Вони цікаві різноманітністю рельєфу;

д) пішохідні тури – самий популярний вид відпочинку. Походи можна організувати практично на будь-якій місцевості. Для цього не потрібно ніякої спеціальної підготовки і спорядження.

Дозвілля молоді – важлива сфера розвитку особистості, завдяки якій людина задовольняє свої фізичні та духовні потреби у вільний час. Однак далеко не всі вміють розумно розпоряджатись своїм вільним часом, використовувати його для свого повноцінного розвитку. Статистика стверджує, що проведення вільного часу сучасною молоддю характеризується одноманітністю, монотонністю, пасивністю. З кожним роком зростає відсоток українських підлітків, які проводять життя в соціальних мережах. Активне проведення вільного часу (спорт, перебування на природі) на сьогодні недостатньо популярні серед української молоді.

Сучасна школа навантажує дітей великим обсягом знань, але дати загальну підготовку до життя, орієнтацію в основних життєвих цінностях майже не в змозі. Теоретичні знання про досягнення людського духу, високі моральні цінності, практичні дії в тій чи іншій ситуації не оберігають дитину від неправильного життєвого шляху, якщо вони не базуються на власному досвіді й власних емоційних переживаннях.

Для кожного етапу розвитку суспільства характерні свої пріоритети у системі духовних цінностей, які в значній мірі визначають суспільну психологію. У XXI столітті особливо важливим стає формування соціально активної особистості зі сталою ієрархією цінностей, системою морального ставлення до світу, до себе, до інших людей. Система духовних цінностей

впливає на вибір виду занять, в тому числі у вільний час. Тому у вихованні потрібно не лише враховувати інтереси дітей, але й формувати їх.

Згідно статистичних даних, в нашій країні діти й підлітки становлять 18% загальної кількості населення [4]. В епоху державного і духовного відродження України, коли відбувається значна трансформація духовно-ціннісних орієнтирів, національної свідомості молоді, дозвілля повинно розглядатися як один з пріоритетних напрямків у системі виховання особистості. Проте, недосконалість організаційних форм дозвілля сучасної молоді, надмірна комерціалізація і споживацька спрямованість залишаються суттєвими проблемами сьогодення.

Особливе місце в системі виховання підростаючого покоління та формування всебічно розвиненої особистості посідає молодіжний туризм. За даними О. Колотухи, різними формами туристсько-краєзнавчої роботи в Україні на початку XXI століття було охоплено 19,1% від загальної кількості учнів [1]. Проте, починаючи з 2014 року, функціонування такої важливої складової виховання молоді як дитячо-юнацький туризм щороку зазнає значних втрат.

Проблемне поле дозвілля молоді не є новим у науковій площині. Виникнення поняття дозвілля сходить до античності, коли філософи розглядали його як явище найвищого людського ідеалу, поєднаного з внутрішнім удосконаленням особистості на основі розвитку суспільства, навчання й виховання [3].

Проблеми молодіжного дозвілля в Україні активно досліджують І. Бекешкіна, Л. Виговський, М. Головатий, Н. Липовська, Н. Прозур, Л. Швидка, Л. Яковенко. Переважна більшість сучасних дослідників визначає дозвілля як вид діяльності, що може ефективно функціонувати лише при умові чіткої і цілеспрямованої його організації, а також констатує важливість розвитку сфери дозвілля як одного з механізмів соціального

самовдосконалення особистості. Питанням дослідження молодіжного туризму займалися чимало вітчизняних науковців. В. Обозний і М. Костриця досліджували проблеми молодіжного туризму з точки зору педагогіки та краєзнавства. З позицій соціально-економічної географії молодіжний туризм в Україні досліджує О. Колотуха.

Обсяг вільного часу у молоді нині значно перевищує обсяг навчальної та трудової діяльності. Тому суспільство не повинно бути байдужим до того, на що витрачаються години, з яких складаються роки, не повинно бути пасивним до того, чим заповнюється життя підлітків.

Підлітковий вік є найсприятливішим у становленні характеру людини. Цей віковий період характеризується загостреною емоційністю, відкриттям морально-духовного «Я», пошуком свого місця у світі, можливістю оцінювати мотиви власних рішень і вчинків.

Підлітковому віку завжди було притаманне бажання побачити світ, прагнення до нового, незвичайного, до самоствердження – саме того чекає та шукає й сучасна молодь. Одноманітність сучасного життя не дає багато вражень. Не вирішує цих завдань й пасивний екскурсійний туризм. Дітей завжди приваблювали і приваблюють прогулянки до лісу, туристичні походи, наповнені романтикою, пригодами та відкриттями, нехай маленькими. Заняття будь-яким видом активного туризму реалізують потреби підлітків у спілкуванні, романтиці, випробуванні себе, потребу в ризику. В туризмі закладені широкі можливості виховання, підвищення культурного, освітнього та інтелектуального рівня молоді. Туризм є найбільш комплексним видом виховання здорової людини. Він розширює кругозір, збагачує життя, є найкращим засобом пізнання краси природи, екологічного та естетичного виховання.

Туристи пояснюють свою «діяльність» «професійною хворобою», яка весь час тягне у дорогу. Ця «хвороба» (у доброму розумінні) не залежить від

бажань людини й існує споконвічно на рівні інстинкту. Отже, потяг до подорожей дрімає в кожній людині. Природно, цей потяг без керування батьками або педагогами може перетворитись на звичайне бродяжництво. Але й упроваджувати туризм адміністративно-командними методами, нав'язувати походи та екскурсії не можна. Молодіжна туристсько-краєзнавча діяльність – це спільна робота, однак у цьому багато чого залежить від людини, яка займається дозвільною діяльністю молоді.

Існує більш як двісті визначень туризму, проте з них найбільш відповідає дійсності таке: туризм – це один із видів активного відпочинку, у якому поєднуються пізнавальні, спортивно-оздоровчі та розважальні цілі. Основа досягнення цих цілей – туристська подорож, похід, під час яких людина задовольняє свої найактуальніші потреби: спілкування, спортивне вдосконалення, рухову активність, естетичний розвиток. На думку відомих мандрівників сучасності, «пізнавати світ подорожуючи – це найкраща розвага, яку людина може собі дозволити». Тільки в подорожах є час і можливість подумати над тим, що життя на Землі не може бути беззмістовним, що воно мусить мати якесь глибоке значення...

Наше життя стало прісним. У домі завжди є світло, вода, тепло. Не потрібно боротись за виживання. Тому тимчасовий відрив підлітків від звичного домашнього комфортного життя і перехід на повне автономне життєзабезпечення дозволяє багато чого переосмислити, оцінити по-новому. Ця так звана «боротьба за виживання» дає змогу випробувати й утвердити себе, є одним із важливих стимулів до занять туризмом. З власного досвіду додамо, що пізнавати себе, очищати свою душу від нальоту буденщини - це також одна з мотивацій проводити вільний час у мандрах.

1.2. Історичні аспекти розвитку молодіжного туризму в Карпатському регіоні

Туризм та мандрівництво у Карпатському регіоні має певні специфічні риси як з точки зору персоналій та товариств, котрі вони представляли, так і з точки зору мети та завдань, котрі ставили перед собою мандрівники, а тим паче результатів мандрів, пошуків, краєзнавчих досліджень. Саме проблема наслідків мандрівництва у історичному зрізі має першочергове значення для формування системи функцій туризму на сучасному етапі його розвитку: патріотично-виховна та дидактична, пізнавальна, міжнародна, відновлювальна, функція стимулювання регіонального розвитку тощо.

У науковій літературі є чимало авторів, котрі досліджують історію подорожей та мандрівництва від найдавніших часів. Є автори, зокрема, В.К. Федорченко, В.В. Дворніченко, Г.П. Долженко, Г.С. Усикін, В.В. Абрамов, М.В. Тонкошкур, Б.Є. Трофим'як, О. Фіткайло, що досліджують та аналізують історичний зріз туризму та мандрівництва як масового явища, що сформувалося у 19-20 століттях. Звертаємо увагу також на польських дослідників туризму Галичини, зокрема, Quirini-Popławski Ł., котрий досліджує туристичні місцевості, інфраструктуру Карпат та прилеглих територій початку 20 століття.

У XVII ст. туристські подорожі стають невід'ємною ланкою економічного та суспільно-політичного життя європейських народів. Наприкінці XVIII - початку XIX ст. мандрівки набувають рис наукових експедицій пізнавально-виховного й оздоровчого характеру. На наш погляд, важливе місце у формуванні туризму як соціально-культурного явища відіграв В. Григорович-Барський, який у 20-40-х рр. XVIII ст. відвідав Галичину, Австрію, Угорщину, Словаччину, Італію, Грецію, Сирію, Туреччину, Румунію. Однак найпомітнішим серед мандрівників по Галичині кінця XVIII ст. був професор Львівського університету, відомий учений і мандрівник Бальтазар Гакет. Свої мандрівки він почав із Покуття й

Гуцульщини, де вивчав будову та флору Карпат. Його мандри сягали й далі на захід – до Дрогобича, Добромиля, Перемишля, Дуклі. А наступним етапом його подорожей стали польські та чеські Татри [7].

Одним із фундаторів ідеї галицького мандрівництва у XIX ст. був відомий дослідник слов'янських старожитностей, археолог Адам Чернецький (більш знаний під псевдонімом Зоріан Доленга Ходаковський). Протягом 1813–1821 рр. він здійснив низку мандрівок по українських, білоруських, польських і російських землях. 30-ті рр. XIX ст. стали переломними у формуванні туризму як форми й способу пізнання рідного краю в Галичині. Одним із чинників національно-культурного відродження в західноукраїнських землях стала організація краєзнавчих подорожей, спрямованих на дослідження народного побуту та фольклору.

Організаторами багатьох краєзнавчих мандрівок були члени «Руської трійці» М. Шашкевич, І. Вагилевич і Я. Головацький. Вони багато мандрували територіями Східної Галичини, Північної Буковини й Закарпаття, під час яких шукали старі рукописи, книги, грамоти, записували фольклорні матеріали. Я. Головацький та І. Вагилевич заклали основу для вивчення побуту й фольклору карпатського краю, дали поштовх подальшим мандрівкам для інтелігенції й особливо студентської молоді [4].

Діяльність «Руської трійці» була продовжена їх послідовниками, зокрема В. Ільницьким, М. Устияновичем, А. Могильницьким, Й. Кобринським та ін. В. Ільницький був відомим мандрівником й автором багатьох наукових праць і розвідок. Протягом 1845–1860 рр. здійснив багато подорожей територією 292 Галичини та країн Європи, зокрема Словаччини, Угорщини, Італії, які описав у своїх працях «Образки з Угорщини», «Записки руського мандрівника», «Образки з світу альпійського» та ін. [7].

Серед дослідників Галичини другої половини XIX ст. варто виділити І. Гавришкевича, який багато мандрував і досліджував Карпати. Крім того, він

«відкрив» вісім вершин. У статті «Висоти Східної Галичини і Буковини» автор описав українські назви 2000 висот, які він виявив із карт Кумерсберга. І. Гавришкевича варто вважати піонером на ниві галицької картографії XIX ст. Пристрасним мандрівником був також О. Партицький, який багато подорожував Галичиною. Зокрема, влітку 1865 р. він разом із З. Пославським, Д. Танячкевичем, І. Мандичевським, Ю. Целевичем, Н. Вахнянином узяв участь у тижневій мандрівці Галичиною [10].

У другій половині XIX ст. значний внесок в розвиток туризму було зроблено І. Франком, який організовував багато краєзнавчих подорожей та експедицій. У 1883 р. він створив етнографічно-статистичний гурток, який пізніше був реорганізований в «Кружок для устроювання мандрівок по ріднім краю». І. Франко був ініціатором багатьох студентських подорожей в межах Карпатського регіону, результати польових досліджень відображені в газеті «Діло» у 80-х рр. XIX ст.

На початку XX ст. І. Франко зосередив краєзнавчу діяльність на теренах Гуцульщини. Тривалий час проживав у с. Криворівня, з якого відбувалися численні мандрівки до головних туристичних об'єктів: на вершини Писаний Камінь, Чивчин, Довбушанка, Ватанарка, Говерла та інші. Крім пішохідних мандрівок, він досліджував потенціал водних ресурсів, досліджував особливості роботи бокорашів (плотогонів); разом з ними спливав плотом (дарабою) Черемошем до Вижниці [1].

Поштовхом у розвитку активного молодіжного туризму на Яремчанщині та виділення Яремче в окремий населений пункт стало прокладання залізничної гілки Делятин – Вороненко у 1895 році [5; 6]. Особливості гірського рельєфу вимагали побудови у відповідних місцях аркових мостів. На ділянці Яремче-Ворохта у 1894 р був збудований один з найбільших в Європі аркових залізничних мостів з прогином 65 м. Проект мостів розроблено інженерами С. Косинським і З. Кулькою згідно теорії пружних арок використовуючи дослідження товариства австрійських інженерів.

Протягом 1918-1919 рр. міст зазнав значних руйнувань, відбудований у 1927 р. за фінансування Чехословацької Республіки. Повністю зруйнований в 1944 році під час відступу німецьких військ [15].

Розвитку молодіжного туризму сприяв створений у 1896 році турклуб «Клуб Яремчанський», головою якого став радник Зонненвенд. Членами даного клубу проводилось маркування туристичних маршрутів, облаштовано підходи до водоспаду Пробій та місця для риболовлі.

До розбудови туристичної інфраструктури в Карпатах першим долучилося Польське товариство татранське (ПТТ), створене у 1873 р. У 1876 р. на Прикарпатті було створено Станіславський відділ ПТТ, а в Коломиї – Чорногірський. Головними завданнями яких було розбудова туристичних притулків, знакування туристичних маршрутів, організації походів та ін.

Перший туристичний притулок на території Українських Карпат з'явився у 1887 році в урочищі Гаджина (Чорногірський масив), який знаходився в колишній колибі пастухів з мінімальними вигодами. У 1980 р Генріх Гоффбауер і Костянтин Сівацький проклали до нього перший туристичний маршрут. Знакування туристичних маршрутів кольоровими смугами, як це проводять сьогодні, Чорногірський відділ ПТТ почав у 1904 р. Одним з перших було промарковано кольоровими смугами маршрут з Ворохти через Кукул, Велику Козмеську до туристичного притулку на Заросляку. З 1906р. почали проводити маркування маршрутів на г. Шпиці. В числі перших було промарковано у 1884 р. під керівництвом Леопольда Вайгеля туристичний маршрут Красний Луг - Говерла - Данцеж - Шпиці - Піп Іван - Шибений - Зелене [8].

У 1882 р. був організований ще один притулок на полонині Гропа на схилах гори Піп-Іван. Згодом збудували подібні туристичні притулки в урочищі Заросляк під Говерлою (1881 р., пізніше відбудували у 1911 та 1927

рр.), в урочищі Завоєля у долині Пруту і під г. Смотрич (1900 р.). Крім зазначених, у міжвоєнний період в Чорногорі функціонували захистки ще в кількох місцях: на полонині Маришевській (з 1937 р.), на Яблуницькому перевалі (з 1932 р.), під г. Кукуль зі сторони Ворохти, на хребті Кострича (молодіжний), а зі сторони Закарпаття – на полонинах Рогнеска та Менчул Квасівський («Merкова chata»), під г. Гутин Томнатик. Крім того, на закарпатській стороні для потреб туристів були обладнані помешкання полонинських пастухів, лісничівки, сироварня на полонині Менчул Квасівський. З 1884 р. почалось масове туристичне освоєння гірської частини Івано-Франківської області. Цьому сприяло відкриття залізничного сполучення Станіславів-Ворохта-Воронька [9, с.68].

У 1934 р. під Попом-Іваном Чорногірським, біля витоку потоку Погорілець, на висоті понад 1700 м над р. м збудовано притулок на 50 місць для ночівлі. Восени 1935 р. закінчено будівництво притулку на південних схилах Маришевської, який пізніше було названо в честь Зігмунда Клеменсевича. Це була триповерхова споруда, оформлена в гуцульському стилі, яка функціонувала протягом року. У 1936 р. до нього провели телефонну лінію. У 1939 р. збудовано притулок під вершиною Кукул, у якому могло розміститися 105 осіб. Будівля була облаштована опаленням, душем, каналізацією, електричним освітленням і телефоном.

Наприкінці ХІХ ст. до туристичних походів часто залучали місцевих жителів, яким були добре відомі дані території. Місцеві провідники супроводжували туристів на Говерлу з кількох навколишніх сіл, найчастіше з Ворохти, а інколи із Верховини (якщо на Піп-Іван). Перед другою світовою війною у 1937 р. Станіславський відділ Польського Товариства Татранського організував у Ворохті першу рятувальну службу і курси провідників для 19 кандидатів, набраних переважно з місцевих гуцулів, які після відповідних іспитів отримали від влади дозвіл працювати гірськими провідниками [9, с.70].

Львівські Бескиди не мали таких опікунів, часами діяльність львівської філії ПТТ була така марна, що незабаром її було розпущено. Поновлено її діяльність аж після Першої світової війни. Але і тоді львівські діячі не надто цікавились горами. Внаслідок такої пасивності Львова справою розвитку туризму зайнявся Дрогобицький відділ ПТТ, утворений у 1930 р. Фактично він почав працювати з нуля, але за короткий час досяг значних результатів. У Сколівсько-турчанських горах до 1939 року було промарковано мережу стежок, збудовано багато туристичних притулків, перебудовувалися під туристичні потреби незагосподарьовані хати, а також видано два путівники. Прокладення через Карпати трьох залізничних ліній, які сполучали Галіцію з Віднем, зробили гори доступнішими. Дирекція залізниці впровадила систему пільг і знижок для туристів, що сприяло більшому напливу людей у гори. Фірми «Годуля» та «Гредель і Шмідт», які займались вирубкою та переробкою лісу і мали сітку вузькоколіюк, запустили туристичні поїзди. Найпопулярнішим був переїзд від Турки до Сколе мальовничими долинами Опору і Стрия. Варто перерахувати збудовані дрогобиччанами туристичні об'єкти: вісім туристичних притулків в Залокті, під Чорною Горою в долині Майданського Поточу, в Тисовці, на Тростяні, в Бориславі, під Цюховим Ділом, в Скольному і Верхньому Синьовидному, три – під г. Парашкою, на Зелеміні та г. Магурі [2].

Перед Першою світовою війною для популяризації лещетарства (лижного спорту) серед українців Галичини Іван Боберський ділився своїми зацікавленнями зимовими видами спорту в українських львівських часописах «Сокільські Вісти», «Вісти з Запорожжя» та «Діло». 21 січня 1909 р. на сторінках органу українського гімнастичного товариства «Сокіл» (з 1909 р. товариство змінило назву на «СокілБатько») у Львові «Сокільські Вісти» з'явилася його публікація під назвою «Хід на лещетах». У ній автор, покликаючись на працю М. Здарського, видану 1904 р. у Гамбурзі, описав правила їзди на лещетах. 4 лютого 1909 р. у часописі «Сокільські Вісти» Іван

Боберський опублікував огляд, у якому навів перелік праць за 1904–1908 рр., які торкалися зимових видів спорту, в тому числі й лещетарства, із зазначенням кількості ілюстрацій у цих виданнях [16].

29 грудня 1910 р. у часописі «Вісти з Запорожжя» з'явилася публікація Івана Боберського «Спорт в році 1910», де було зроблено огляд різних видів спорту на теренах Австро-Угорської імперії. У ній між іншим зазначалося: «Зимові спорти розвиваються дуже добре...». З появою і популяризацією лещетарства в Галичині обговорювалося й питання відповідної термінології. Так, колишній голова товариства «Сокіл-Батько» у 1901–1908 рр. Альфред Будзиновський на сторінках часопису «Діло» у 1911 р. обстоював такі поняття: «снігар» на означення лещетаря, «сніжиці» – лещета. Натомість Іван Боберський запропонував поняття: «лещетар», «лещета», «лещетна прогулянка» та похідні словосполучення, які прижилися серед українців і використовувалися як на західноукраїнських землях у першій половині ХХ ст., так і в діаспорі. У 1912 р. Іван Боберський видав науково-методичну працю «Їзда на лещетах». Для неї було підготовлено низку світлин, на яких він особисто демонстрував прийоми та техніку лещетарства.

Розвитку лижного і гірськолижного туризму сприяло створення у 1924 р. Карпатського лещетарського клубу (КЛК). Першим головою КЛК став інж. Лев Шепарович. У 1925 р. проф. Іван Боберський, як засновник лещетарського спорту в краю, був іменований першим почесним членом КЛК. Членами клубу організовувалися походи на лещетах узимку та пішохідні виправи в межах Бескид, Чорногори і Горган, а також у парках та передмістях Львова [17].

Перші лещетарські змагання відбулися 15.02.1929 у парку Погулянка у Львові. 04.03.1934 р. єпископом Іваном Бучком було освячене лещетарське схоронище КЛК у Славську – головному центрі лещетарства в Україні. Активність та підтримку діяльності КЛК засвідчує розбудова мережі філій у краї, що до 1937 р. об'єднувала 18 філій і налічувала 868 членів. Участь у

змаганнях беруть не лише члени КЛК з міст, але й мешканці селищ – Славська, Ворохти, Космача та ін. КЛК організовує і бере участь у різних лещетарських змаганнях у рамках Українського Спортивного Союзу.

У 1939 р. діяльність КЛК була припинена, частково відновлена під час німецької окупації.

У квітні 1910 р. група любителів подорожей м. Станіслава сформувала організаційний комітет для створення товариства «Чорногора», до якого увійшли С. Стеблицький, Л. Гаяновський, Я. Грушкевич, Й. Білинський, В. Янович та ін. 20 травня 1910 р. у Станіславі відбулися загальні збори, де було прийнято Статут товариства «Чорногора» й обрано голову та членів Виділу (Ради). Головою товариства став С. Стеблицький, а у Виділ увійшли Я. Грушкевич, І. Стасинець, Л. Гаяновський, Й. Білинський, В. Янович.

Головними завданнями українського туристичного товариства «Чорногора» були:

- пізнання краю, гір Галичини, Буковини, Альп і Татр;
- збір матеріалу про ці гори;
- агітація й пропаганда серед туристів та дослідників природи;
- співпраця з НТШ у Львові, Австрійським туристичним клубом і Польським Татранським туристичним товариством;
- надання методичної та практичної допомоги в проведенні мандрівок.

Досягнення результатів цих завдань планувалося здійснити за допомогою: зборів і спільних мандрівок; виставок та наукових туристичних звітів; видавництва журналу, публікацій наукових статей, видавництва поштових листівок із краєвидами гір, описів маршрутів, картографічного матеріалу; будівництва та догляду за туристичними притулками, мостами, стежками, дорогами, маркування маршрутів у горах, будівництва літньої бази

(табору); наявності в горах штатних працівників (провідників, гірської сторожі).

За час свого існування товариство «Чорногора» проводило збори, конференції, прогулянки, екскурсії, мандрівки, друкувало фотографії вершин Карпат. Для любителів подорожувати видавали статті, нариси з туристичнокраєзнавчої проблематики. Серед них найбільшою популярністю користувалися «Туристика» А. Будзиновського, «Прогулянки в наші гори» І. Франка, «Галицьке краєзнавство» Ю. Целевича, «Опис рідного краю» та «Мала географія України» Р. Заклинського, «Провідник по Галичині» М. Орловича.

Після закінчення Першої світової війни на теренах Східної Галичини поступово починає відроджуватися туристично-краєзнавчий рух. У 1920-х рр. він набирає більш організованих форм. У справі його відновлення активну участь взяли кращі представники української інтелігенції.

30 травня 1922 р. знову розпочинає свою діяльність Українське туристичне товариство «Чорногора» у Станіславові, яке ставило перед собою подвійне завдання. З одного боку, це вивчення й дослідження Карпат, з іншого – збирання, розповсюдження відомостей про історичні та природні атракції краю. Для досягнення мети товариство влаштовувало збори, звіти, конференції, забави, спільні туристичні мандрівки, теоретичні й практичні заняття з молоддю. Також воно утримувало фахову бібліотеку зі спеціальною літературою на туристично-краєзнавчу тематику, картами, схемами, науковими статтями й описами туристичних маршрутів.

У 1921 р. у Львові І. Крип'якевич заснував «Кружок любителів Львова», який мав три секції: мандрівничу, екскурсійну та збір старовини. Саме з його ініціативи організовувалися перші мандрівки по Львову і його околицях.

Відсутність організації краєзнавчо-туристичної діяльності негативно впливала на рівень проведення екскурсій. Походи організовувалися стихійно,

без відповідної попередньої наукової підготовки. Відчувався брак спеціально розроблених маршрутів. «Прогулянки ідуть зчаста без ніякого приготування, мандрівники не знають, на що звертати їм увагу, не можуть замітити різних важних пам'ятників природи чи минувшини», – писав про неорганізований туризм І. Крип'якевич [11].

Вирішити всі ці проблеми можна було лише спільними зусиллями аматорів та науковців. Таким об'єднанням стало краєзнавчо-туристичне товариство «Плай», засноване у жовтні 1924 р. у Львові. Його фундаторами були відомі краєзнавці й історики І. Крип'якевич, Б. Януш, Є. Пелсенський та Ю. Полянський. Першим головою товариства було обрано авторитетного адвоката і громадського діяча В. Старосольського. Діяльність засновників товариства була відчутно полегшена тим, що всі вони вже мали досвід спільної роботи. В Статуті «Плаю» передбачалося поширення діяльності на територію Львівського, Тернопільського, Станіславського та Краківського воєводств. Метою діяльності організації вказувалося «дослідження рідного краю та інших земель, розповсюдження зібраних про них відомостей, нагромадження і опрацювання наукових та туристичних матеріалів».

30 червня 1931 р. на спільній нараді представників «Плаю», «Українського студентського спортивного союзу», спортклубу «Стріла» станіславського туристського гуртка «Чорногора», краєзнавче товариство «Плай» було визнане центральним координуючим органом у справах організації крайового туризму. Плани товариства передбачали організацію екскурсій на закордонні землі, населені українцями. З метою вивчення можливостей таких мандрівок представник «Плаю» К. Паньківський їздив на Буковину і в Закарпаття. Крім краєзнавчо-туристичного товариства «Плай» на західноукраїнських землях були й інші туристичні організації.

Товариство «Чорногора» співпрацюючи з туристично-краєзнавчим товариством «Плай», будувало туристичні притулки, зокрема на полонині

Плісце, біля гір Грофи, Довбушанки, Сивулі та на перевалах «Рижі» й «Столи»; встановлювало дороговкази та маркувало синіми й жовтими смугами маршрути з Осмолоди через Горгани до Татарова, утримувало штатних працівників (гірську сторожу, в обов'язки якої входило приймання і розміщення мандрівників, догляд і ремонт притулків та ін.). Члени товариства мали право брати участь у Загальних зборах товариства та його заходах бути обраними до Виділу, носити посвідчення та відзнаку товариства, користуватися матеріалами бібліотеки, спорядженням і туристичними домівками та притулками.

Виникнення та розвиток гірськолижних курортів у XIX-XX ст. зумовлене розбудовою транспортної інфраструктури. Популярним видом транспорту в межах Карпатського регіону в другій половині XIX ст. стала вузькоколійна залізниця, що зумовлено інтенсивним розвитком лісової галузі (заготівля та первинна переробка сировини). Перша залізниця на паровозній тязі на території Східної Галичини була побудована у 1873 р. фірмою австрійського лісопромисловця Леопольда Поппера між містечками Долиною і Вигодою, довжиною 8,6 км.

Значну роль в розвитку туризму в гірській частині Львівської області відіграло спорудження залізничних магістралей за маршрутом: Хирів-ДрогобичСтрий (1872), Стрий-Сколе (1885) та Сколе-Лавочне (1887).

У другій половині 30-х років XX ст. гірськолижний курорт Славське мав пряме залізничне сполучення з Варшавою, Лодзем, Гдинею, Познанем, Вільнюсом, Краковом та Львовом. Славське було головним пунктом чотирьох лижних спеціальних поїздів Ліги з розвитку туризму, які протягом двох днів дозволяли відвідувачам використовувати лижні райони Східних Бескидів. На початку XX ст. було прокладено залізничну колію Самбір-Сянки, що сприяло розвитку гірськолижного курорту Сянки.

З метою обслуговування зростаючого потоку туристів в 1932 р. були запроваджені популярні туристичні поїзди, які курсували за маршрутом Львів-Славське і Львів-Сколе в літній та зимовий періоди. Використовуючи досвід перевезення за маршрутом Краків-Закопане, в другій половині 30-их років на маршруті Львів-Стрий-Лавочне використовувались швидкісні поїзди «lux-torpeda» з максимальною швидкістю 108 км/год. З поступовим розвитком автомобільних шляхів зростала роль індивідуальних автомобільних перевезень.

У 1922 році у Ворохті було збудовано фахівцями із Закопаного (Польща) трамплін, який з певними модифікаціями використовується в даний час. В міжвоєнний період з Варшави до Ворохти курсував спеціальний потяг з неофіційною назвою «Narty, dancing, bridz». Поряд зі спальними були дочеплені вагони, в яких виступали музиканти та проводились танцювальні вечори; були виділені столики для любителів гри в бридж. Паровози таких поїздів, як правило, прикрашали взимку вінками зі смереки, вони мали написи на фронтальній частині «Рейд лижний до Ворохти» [13, с.48].

Перші напрацювання, які стосувалися активного туризму в межах Закарпаття, з'являються в другій половині XIX ст. У 1890 році було видано туристичний путівник «Тячево-Усть-Чорна» («Тесов-Koningsfeld») за авторства Г. Зайделя. Це професійно укладений путівник з туристичною мапою Тересвянської долини, на якій вказані туристичні притулки у Дубовому, Красні, Усть-Чорній, Брустурах, Р. Мокрій, Н. Мокрій, а також на полонинах. Крім краєзнавчої інформації, автор путівника у передмові акцентує: «...туристичну подорож потрібно заздалегідь планувати відповідно до віку її учасників, передбачити всі можливі варіанти перешкод чи несподіванок, шляхи їх усунення, а головне – визначити мету. Проведення підсумків подорожі – важлива її складова». Філія турбюро в Усть-Чорній, крім пішохідних походів, пропонувала кінний та водні маршрути – «від

шлюза до шлюза». Автор путівника наголошує на екологізацію активного туризму: « туризм – це єднання людини з природою, не знищуймо її» [12].

Про рівень розвитку туризму на Мароморощині кінця XIX і початку XX століть довідуємось також із репортажів публіциста Г. Шмідта-Егера під узагальненою назвою «У долині Тересви» («Im Teresva Tal»). У 1897 році головний лісничий мукачівської домінії І. Сарт видає туристичний путівник «Берегвар і його Токаниці» (нині санаторій «Карпати»).

Значний поштовх в розвитку активного туризму на Закарпатті спостерігається після Першої світової війни. На той час Закарпаття входило до складу Чехословаччини. На даній території стали істотно розвиватися літні й зимові, піші й лижні види туризму. Головну роль у масштабному розвитку матеріальної бази галузі зіграв Клуб чехословацьких туристів (ЧСКТ), який мав свої відділення в усіх окружних центрах Підкарпатської Русі. Відділення організації надавали методичну й практичну допомогу всім подорожуючим в організації індивідуальних та групових маршрутів рівнинною і гірською частиною краю.

Туристична база в області була нерозвинута, й Клуб ЧСКТ вимушено співпрацював із державними органами лісового господарства краю, які володіли розгалуженою мережею лісових доріг, вузькоколійок, десятками водосховищ, що акумулювали воду для сплаву бокорів у верхів'ях рік. Біля водосховищ, гребель, загат лісівники звели житлові будинки для охорони цих штучних водних споруд. На них постійно працювало декілька десятків лісорубів і бокарашів, для яких була створена система обслуговування й забезпечення харчами. В окремих випадках туристи для нічлігу могли використовувати добре впорядковані будинки лісників.

У 1923 році клуб мав місця для ночівлі туристів в Ужгороді, Ужку, Мукачеві, Волівці, Міжгір'ї, Н. Бистрому, Хусті, Берегові, Солотвині, Рахові, Ясіні, Виноградіві. Туристичні хати будували поблизу доріг, водосховищ, на

полонинах, що забезпечувало надійність у проживанні та харчуванні гостей [3]. У літній туристичний сезон значною популярністю користувалися об'єкти високогірного полонинського господарства, групи туристів могли при потребі розкласти поруч намети, дешево купити молочні й м'ясні продукти.

Про активну діяльність Закарпатського відділення КЧСТ свідчить розроблена 1928-го року ювілейна закарпатська туристична стежка (маршрут) завдовжки 343 км, до якої були долучені 22 промарковані бічні маршрути, загальна протяжність яких становила близько 1000 км. Станом на 1937 р. Клуб мав у своєму розпорядженні 61 будинок на 475 ліжок, 14 споруд діяли цілорічно. Крім того, Клуб побудував 17 власних туристичних притулків, ресторан у с. Невицьке, готель у Рахові, човнову станцію у Хусті [12].

КЧСТ вів систематичну й послідовну пропаганду здорового способу життя, рекламував зимові й літні туристичні маршрути, прокладав нові лижні траси, планував будівництво гірськолижних баз на Березнянщині, Іршавщині, Рахівщині, Воловеччині, на Полонині Руна, Боржавських полонинах, хребті Свидовець, на горах Стій і Великий Верх. Чеські підприємці вкладали значні кошти у розвиток цієї сфери.

Пропагандистські й рекламні матеріали про зимовий і літній відпочинок і визначні туристичні міста у Закарпатті періодично випускалися чеською і словацькою мовами, а також англійською, французькою та німецькою.

На 1938 рік у Чехословаччині діяло 390 відділень клубу ЧСКТ, які в управлінському плані були розділені на 37 жуп і мали у своїх лавах близько 100000 членів. В межах Закарпаття була одна жупа, яка об'єднувала 8 відділень із 1183 членами, центральне відділення знаходилося в Ужгороді й відкрилося в 1921-му, головою його тоді став Карел Опоченській [3].

Більшість маршрутів, крім декількох головних, не була промаркована, постійно стояла проблема підготовки й перепідготовки кадрів інструкторів, гідів-перекладачів, екскурсоводів. У гірській місцевості лише поодинокі лижні траси були облаштовані згідно з вимогами й правилами лижного спорту.

Протягом Другої світової війни спостерігалася поступова руйнація об'єктів туристичної інфраструктури, зокрема, туристичних притулків. В радянський час туристична галузь розвивався у своїх не затратних видах: пішохідний (піші походи в гори, багатоденні походи), екскурсійний (замки, міста, музеї), лижний, дитячо-юнацький (піонерські табори). З початку 60-их років ХХ ст, внаслідок появи в продажі перших розбірних байдарок, зросла популярність водного туризму.

Висновки до 1 розділу

Розглянувши теоретико-практичні засади організації молодіжного туризму, можна зробити висновок, що цей вид туризму має багатовекторну спрямованість. В Україні, в даний час молодіжний туризм розвивається переважно стихійно, не організовано, більшість туристичних фірм не розробляє спеціалізованого туристичного продукту для цієї категорії споживачів, а програми розвитку молодіжного туризму реалізуються в недостатній мірі. У зв'язку з цим необхідно розробити загальнодержавну програму розвитку молодіжного туризму.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕКРЕАЦІЙНОМУ РЕГІОНІ

2.1. Карпатський регіон як складова вітчизняної індустрії туризму

Розвиток туристичної сфери України впродовж останніх років характеризується позитивною динамікою: зростають обсяги в'їзного (іноземного) та внутрішнього туризму, підвищується ефективність господарської діяльності підприємств та продуктивність праці в курортній галузі.

Карпатський регіон (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області) займає площу 56,6 тис. кв. км , де проживає 6,5 млн. осіб. Це один з старо-освоєних районів, розташований в західній частині України. Одним із стратегічних напрямків розвитку регіону є пріоритетне освоєння його рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості такого вибору можна навести наступні основні аргументи:

1. Наявність природно-ресурсної бази.
2. Історико-культурний потенціал
3. Вигідне географічне положення .
4. Фактор територіальної забезпеченості суспільних потреб у рекреаційних послугах
5. Екологічний феномен території .
6. Ландшафтні ресурси.

У Карпатах розвинений не тільки зимовий відпочинок, але й літній. Взимку на курортах, завдяки розвиненій інфраструктурі, вдалось забезпечити комфортний відпочинок для людей з різними інтересами. Можна зайнятися активним відпочинком і спробувати себе в катанні на лижах, можна відправитися в захоплюючу екскурсію. Кращі курорти Карпат славляться

також своїми мінеральними джерелами, лікувальним повітрям. Санаторії в цьому регіоні працюють цілий рік, приймаючи туристів з усього світу. [15]

Прикарпаття (Івано-Франківщина) є найбільш колоритним карпатським краєм. Він розташований в глибині найвищих гірських масивів на заході України. Івано-Франківщина - регіон ідеально підходить для оздоровлення та активного гірничо-лижного відпочинку. У даній області є десяток курортних місцевостей. У першу чергу, Прикарпаття славиться кількістю і різноманітністю мінеральних вод: «Горянка», «Буркут», Черче, Шешори.

Численні тури по Україні рідко обходяться без відвідування Яремче - найбільш відомого туристичного центру області. Яремче - це популярний туристичний центр, розташований на березі річки Прут в лісистому передгір'ї Карпат. Яремче являє собою класичний карпатське містечко з живописною архітектурою. Всі будівлі мають у архітектурі карпатські елементи і чудово вписуються в неповторні гірські ландшафти. У місті є також водоспад і 20-метровий міст над ним. Яремче є центром гуцульських ремесл. У місті організовується безліч екскурсій по місцевих визначних пам'ятках.

У Яремче є безліч баз відпочинку, санаторіїв, пансіонатів і ресторанів. Оздоровлення та лікування людей сприяє той факт, що поблизу курорту немає жодного промислового підприємства. На курорті є 13 баз відпочинку, 5 турбаз, 11 санаторіїв, 6 оздоровчих таборів та понад сотні садіб сільського зеленого туризму.

Карпатський регіон також не є виключенням позитивних тенденцій. Так, протягом останніх років у найважливішій складовій галузі туризму - готельному господарстві значно зросли наступні показники:

- кількість обслугованих приїжджих у готелях (+56,%);
- кількість готелів та інших місць для короткотермінового проживання (+60,3%);
- місткість готелів (+79%);
- доходи від експлуатації готелів (+54,6%).

У контексті туристичної привабливості специфіка Карпатського регіону полягає у тому, що на відміну від інших регіонів України, де туристичний інтерес зосереджується переважно в обласних центрах, уся його територія є потенційно туристично-привабливою. Тому тут основну частку складають невеликі готелі, але їхня мережа більш розвинута. Карпатський регіон традиційно приваблює туристів, що цікавляться активним відпочинком: пішим, велосипедним, водним, рибальським, мисливським, верховою їздою, альпінізмом та іншими видами туризму. Тому готельне господарство повинно розвиватися з урахуванням специфічних вимог вказаних видів туризму щодо місця розташування, додаткових послуг тощо.

До пріоритетів розвитку туристичного бізнесу в Карпатському регіоні слід віднести:

- формування конкурентоспроможного туристичного продукту;
- удосконалення системи підготовки кадрів, які працюють в сфері туризму;
- створення сучасної інформаційно-маркетингової служби у сфері туристичного бізнесу;
- формування високої туристичної привабливості регіону;
- поглиблення співробітництва зі спорідненими підприємствами з країн зарубіжжя.

В регіоні розвинені майже всі види рекреаційної діяльності: від санаторно-курортного лікування до відпочинку і різних видів туризму, що здійснюються практично протягом цілого року .

На базі мінеральних вод стабільно продовжують працювати відомі санаторно-курортні оздоровниці: „Сонячне Закарпаття”; ТОВ „Сузір’я” („Квітка Полонини”); „Поляна”; „Кришталеве джерело”, оздоровчий комплекс „Сонячна долина” та 34 готельно-туристичних закладів. Матеріально-технічна база вищезгаданих санаторно-курортних та туристично-рекреаційних закладів знаходиться в задовільному стані.

Системи опалення, водопостачання відповідають експлуатаційним вимогам. До послуг відпочиваючих пропонуються нові комфортабельні готельні комплекси з комфортними номерами, басейни, мінеральні ванни, тренажерні зали, тенісні корти, більярд, кафе-ресторани, бари, конференц-зали, салони краси, масажні кабінети, солярій, джакузі, прокатні пункти лижного спорядження та велосипедів, приватні підйомники, прогулянка на конях, ловля риби у ставках та форельниках тощо.

В районі є в наявності три гірськолижні витяги, а саме: ТОВ „Сузір'я” (санаторій „Квітка Полонини”) -1; ТОВ „Лижний центр” с.Поляна; гірськолижний комплекс „Гранд -Поляна” урочище „Ведмежий” с. Поляна, при яких діють пункти прокату гірськолижного спорядження.

Протягом 2021 року закладами туристично-рекреаційного призначення оздоровлено понад 90 тис. осіб. Загалом за 2021 рік господарюючими суб'єктами району санаторно–курортної сфери реалізовано послуг на суму понад 145,0 млн. гривень, що становить 103,6 відсотків до аналогічного періоду 2020 року. Зкладами туристично-рекреаційного призначення протягом минулого року відраховано до бюджетів всіх рівнів понад 25,8 млн.гривень, або на 112,4 відсотків більше, ніж торік. Заборгованість до бюджетів, Пенсійного фонду та виплаті заробітної плати відсутня. Всі санаторно-курортні та туристично-рекреаційні заклади мають свідоцтва про право власності на нерухоме майно. За всіма установами санаторно-туристичного та готельного комплексів закріплені земельні ділянки на правах власності та оренди.

Також розробляються заходи щодо освоєння рекреаційного та еко-туристичного потенціалу населених пунктів. В санаторії „Квітка Полонини” функціонує науково-виробнича асоціація „Племконецентр”, яка займається розвитком племінного тваринництва, зокрема, конярства у Західному регіоні України, а також кінного туризму, організацією роботи школи верхової їзди, показових виступів, спортивних змагань, послуг у сфері шоу –бізнесу, а також лікування гіпотерапією. Щорічно тут проходить конкурс та державна

атестація жеребців–плідників гуцульської породи. Переможців жеребців – плідників та їх власників нагороджують медалями різного гатунку і відповідними дипломами.

У більшості закладів, що знаходяться у власності фізичних осіб, спектр додаткових послуг урізноманітнюють, а саме: руські лазні, конференц-зали, салони краси, масажні кабінети, тренажерні зали, тенісні корти, більярд, солярій, джакузі, прокатні пункти лижного спорядження, приватні підйомники, прогулянка на конях, прокатні пункти велосипедів, ловля риби у приватних ставках та форельниках тощо. Забезпечується подальший розвиток сільського зеленого туризму. В сільській місцевості є багато цікавих екскурсійних об'єктів, пов'язаних з народними промислами - ткацтвом, вишиванням, різьбленням по дереву, які розкривають витoki та джерела народної культури. Це дає змогу сільським господарям та іншим ентузіастам організації відпочинку на селі широкі можливості по розробці і реалізації цікавих програм для гостей сільських садиб.

Села району мають історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, даровані самою природою мальовничі ландшафти, лікувально-рекреаційні ресурси. Мальовничі місця регіону дозволяють вибрати відпочинок за вподобанням: рибалка, збирання грибів, туристичні походи, екскурсії тощо. Рахівський район цілком справедливо вважається центром туризму в Карпатах.

Інформація про рекреаційну привабливість Карпатського регіону надана в таблиці 2.1.

Аналізуючи таблицю, можна побачити, що регіон користується популярністю серед туристів, має багато об'єктів, що генерують туристичний інтерес, серед них гірськолижні траси, пам'ятки архітектури та релігійного культу.

Таблиця 2.1

Джерела інформації про рекреаційну привабливість Карпатського
регіону

Фактори переваг прийняття рішень	Джерела інформації
Природно-рекреаційні переваги території	Наявність природно-ресурсної бази. Наявність гір, чистого повітря, лісів.
Історико-культурні маршрути, включно транзитні	Карпатський парк, музей Митрополита Шептицького, музей екології та етнографії Карпатського краю, музей "Українська старовина", монастирі Св. пророка Іллі та Св. Андрія, екотуристичний візит-центр.
Об'єкти туристичного показу	Крім стаціонарних форм відпочинку існує автомобільний, пішохідний, водний, лижний туризм. Для неорганізованих туристів проведено відповідний благоустрій зон відпочинку, а саме: „Воротиці”, „Женець”, „Ребровач”, „Говерла”, „Трамплін”.

Географічне розташування приваблює чудовими краєвидами, цілющими мінеральними водами, окремі з яких не мають аналогів в Україні. В горах зберіглася недоторкана дика природа, найкращі праліси та гірські масиви, які на сьогодні увійшли до складу Карпатського біосферного заповідника і входять до міжнародної мережі біосферних резервів ЮНЕСКО. Ця місцевість володіє справжнім екологічним феноменом та надзвичайно потужним туристично-рекреаційним потенціалом. Тут найбільша високогірна частина Карпат на теренах України. М'який клімат, чисте гірське повітря, неповторні пейзажі, велика кількість цілющих мінеральних вод здавна приваблювали туристів, мандрівників, любителів активного відпочинку.

Справжньою природною прикрасою як Українських Карпат, так і всієї України є високогірний хребет Чорногора, у складі якого знаходиться найвища точка України – гора Говерла (2061 м). Хребет Чорногора є головним ландшафтним компонентом та популярним екскурсійним об'єктом Українських Карпат, який відвідують тисячі туристів, альпіністів і вчених з багатьох країн світу. Окрім Говерли тут знаходяться ще чотири вершини, висота яких перевищує 2000 метрів – Чорна Гора (2028 м), Петрос (2020 м), Гутин Томнатик (2013 м), Ребра (2002).

Сьогодні в районі діють приватні готелі, бази відпочинку і туристично-оздоровчі комплекси, садиби селян, які приймають гостей за програмою сільського зеленого туризму. Розроблені і діють пішохідні, лижні, водні, велосипедні, кінні та автомобільні туристичні маршрути. А вода санаторію „Гірська Тиса” – єдина мінеральна миш'яковиста вода в Україні. Вона має неповторний склад цінних мікроелементів і має унікальні цілющі властивості, що позитивно впливають на відновлення опорно-рухового апарату людини, поліпшення обміну речовин, виведення з організму радіонуклідів і зайвих солей.

На Рахівщині створено умови, сприятливі для літнього і зимового відпочинку та оздоровлення. Завдяки наявності гірськолижних трас і підйомників добре розвинуті зимові види спорту. На території району знаходиться популярний курорт „Драгобрат”, де найдовше в Україні лежить сніг. Драгобрат – найвищий гірськолижний курорт Українських Карпат. Полонина розташована на висотах 1300-1700 метрів над рівнем моря, на відстані 7 км від селища Ясіня на стику хвойних лісів і альпійської зони, на відрогах Свидовецького масиву, біля підніжжя гір Стіг і Близнеці. Звідси відкриваються чудові краєвиди на найвищий масив Українських Карпат – Чорногору, проглядаються вершини гір Говерла, Петрос. В районі знаходяться унікальні дерев'яні церкви у селах Лазещина, Ділове, Ясіня.

На високогір'ях Рахівщини зосереджена третина видового різноманіття флори України, деякі рослини більше ніде не зустрічаються, наприклад

легендарна квітка едельвейс. В околицях сіл Ділове та Костилівка є карстові печери. В Рахові, селах Кваси, Білин, Богдан, Кобилецька Поляна є джерела мінеральних вод, всього в районі їх нараховується більше 80.

Закарпатська Гуцульщина знаменита своїми важкодоступними горами, які покриті густими лісами. Саме тут знаходили свій притулок народні месники – опришки. Серед яких був і знаменитий Олекса Довбуш. Разом зі своїми хоробрими хлопцями він завдав чимало клопоту місцевим багатіям, які знущалися над бідним народом. Неодноразово Чорногора рятувала опришків від переслідування урядових військ. Саме тут, як свідчить Легенда, сміливий Олекса заховав свої скарби і віднайти їх зможе лише сміливець, який своєю мужністю та відданістю своєму народу відчинить кам'яні двері, які ведуть до печери у підніжжі однієї з гір Чорногірського масиву, де зберігаються незліченні скарби.

Рахів – найвисокогірніше місто України, його висота над рівнем моря 820 метрів. У цьому місті найбільший перепад висот між найнижчою (400 м) і найвищою (900 м) вулицями. Тут проходить найвисокогірніша транспортна магістраль України – автошосе по Яблунецькому перевалу на висоті 931 м. Ще одна оригінальна річ Рахівщини – найбільший музичний інструмент в Україні, а саме гуцульська дерев'яна трембіта, що має довжину 4 метри.

А найголовнішою окрасою Рахівщини є те, що саме тут знаходиться географічний центр континентальної Європи [32].

2.2. Оцінка привабливості розвитку молодіжного туризму в Рахівському районі Закарпаття

Динаміка туристичних потоків та обсягів наданих туристичних послуг в Рахівському регіоні за 2009 – 2014 роки надана в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка туристичних потоків та обсягів наданих туристичних послуг у
Рахівському районі за 2016 – 2021 роки

Показники	Одиниці виміру	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Загальний обсяг туристичного потоку:	осіб	29600	31099	33870	35801	36452	35142
- кількість внутрішніх туристів	осіб	27294	28205	28915	30898	31836	31615
- кількість іноземних туристів	осіб	2306	2894	4955	4903	4616	3527
2. Загальний час перебування приїжджих	людино-днів	12843	13184	14489	16870	13084	11366
3. Середній час перебування гостя	людино-днів	3881	4345	4830	5623	4361	3788
4. Обсяг наданих туристичних послуг	грн.	6172440	8269450	8657650	8812630	9739360	9639400
5. Середні витрати туриста за день	грн.	520	550	595	630	680	700

З таблиці 2.2 видно, що кількість туристів починаючи з 2016 року стрімко зростала (9947 тис. осіб) до 2020 року (12852 тис. осіб), проте у 2021 році ситуація в країні почала погіршуватись через коронакризу, що вплинуло на кількість туристів. Загальний час перебування туристів також істотно збільшився, як і середні витрати туриста.

Таблиця 2.3

Динаміка розвитку готельних підприємств у Рахівському районі Закарпаття
за 2016 – 2021 роки

Показник	Од. Виміру	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість готельних підприємств	од.	6	7	7	7	8	8
Загальна житлова площа	тис. м ²	47160	54810	54810	54810	62670	62670
Загальна кількість номерів	од.	408	476	476	476	544	544
Одноразова місткість	Місць	734	856	856	856	978	978
Середній показник загальної житлової площі на 1 номер	м ²	14	15	15	15	16	16
Загальний обсяг туристичного потоку	тис. осіб	29,60	31,09	33,87	35,80	36,45	35,14
Середній обсяг туристичного потоку за добу	осіб	505	529	564	562	563	528
Середній рівень використання проектної потужності готельних підприємств	%	22	20	22	23	20	19

За офіційними публікаціями державних установ та статистичних збірників у Рахівському районі Закарпаття у 2021 році діяло 8 готельних підприємств. Кількість засобів розміщення з 2016 по 2021 роки зросла на 2 заклади.

Одним з головних аспектів конкурентоспроможності регіону є наявність розвиненої інфраструктури закладів ресторанного господарства. Аналіз пропозиції ресторанних послуг у Рахівському районі Закарпатської області зроблено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка розвитку закладів ресторанного господарства

Показник	Од. виміру	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість закладів ресторанного господарства, в т.ч.	од.	15	16	16	17	18	18
Ресторанів	од.	8	8	8	8	9	9
Кафе, закусочних	од.	5	5	5	6	6	6
Барів	од.	2	3	3	3	3	3
Загальна кількість місць у закладах ресторанного господарства, в т.ч.	місць	1020	1088	1088	1156	1224	1224

Ресторанів	місць	544	544	544	544	612	612
Кафе, закусточних	місць	340	340	340	408	408	408
Барів	місць	136	204	204	204	204	204

Динаміка розвитку закладів ресторанного господарства у Рахівському районі Закарпатської області не є стабільною. Кількість закладів зросла на один у 2017, 2019 та 2021 роках. У місті почав працювати новий бар, кафе та ресторан. Загальна кількість місць у закладах збільшилась на 204 місця.

Дослідимо споживчий ринок за соціально-демографічними характеристиками для оцінки розвитку молодіжного туризму.

Дані про сегментацію за видами діяльності населення Рахівського району, взяті у відділі статистики міської державної адміністрації, заносимо у таблицю 2.5.

Таблиця 2.5

Сегментування споживачів туристичних послуг

Показники	Структура споживачів, %
Сегментування споживачів туристичних послуг за віком:	
до 16 років	5
від 16 до 18 років	7
від 18 до 25 років	12
від 25 до 35 років	19
від 35 до 45 років	28
від 45 до 55 років	18
більше 55 років	11
Разом	100
Сегментування споживачів туристичних послуг за статтю:	
Чоловіки	61
Жінки	39
Разом	100

З таблиці 2.5 бачимо, що найбільше користуються туристичними послугами особи 25-35 років (19%), 35-45 років (28%) та 45-55 років (18%).

Проведено вивчення попиту на туристичні послуги методом опитування мешканців Рахівського району. В опитування приймало участь близько 1000 респондентів.

Основною метою дослідження було визначення таких питань: хто є споживачем послуг; кількість клієнтів; які послуги купують окремі групи клієнтів; орієнтовний рівень цін на окремі види послуг; обсяг продажу у вартісній формі. Результати анкетного опитування подані у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Оцінка споживчих уподобань туристичних послуг Рахівського району
Закарпаття

Питання	Кількість відповідей	Частка у загальній структурі
1. Ваша стать:		
- жіноча	43	43%
- чоловіча	57	57%
2. Ваш вік:		
- до 20 років	7	7%
- 21-30	35	35%
- 31-45	25	25%
- 46-60	15	15%
- більше 60 років	8	8%
3. Сімейний стан:		
- незаміжня/неодружений	38	38%
- заміжня/одружений	62	62%
4. Частота Вашого подорожування		
- раз на тиждень	21	31%
- раз на місяць	23	33%
- раз на півріччя	19	19%
- раз на рік	17	17%
5. Вкажіть, будь ласка, мету Вашого перебування		
- ділова	23	23%
- оздоровча-рекреаційна	17	17%
- пізнавальна	49	49%
- навчання	11	11%
6. Скільки разів Ви відвідували Закарпаття?		
- перший	30	30%
- другий	53	53%
- відвідую кожен рік	17	17%
7. На скільки днів Ви залишаєтесь під час відвідування Закарпаття?		
- на один день, без ночівлі	19	19%
- на два дні	21	21%
- на 3-5 днів	48	48%
- на тиждень	12	12%
8. Якими засобами розміщення Ви зазвичай користуєтесь?		

- готель	36	36%
- хостел	14	14%
- приватна квартира	22	22%
- друзі, родичі	28	28%
9. На що Ви звертаєте увагу при виборі готелю?		
- комфортність номерів	28	28%
- ціна	22	22%
- додаткові послуги	27	27%
- наявність закладів ресторанного господарства	23	23%
10 Чому для подорожі Ви обрали Закарпаття?		
- приваблива архітектура	26	26%
- цікава культура та традиції	20	20%
- живуть родичі та друзі	14	14%
- помірна вартість подорожі	18	18%
- місто, в якому не бував	22	22%
11. Як Ви зазвичай проводите час на Закарпатті?		
- екскурсії містом	32	32%
- відвідування закладів ресторанного господарства	29	29%
- відвідування музеїв, галерей	21	21%
- відвідування релігійних об'єктів	18	18%

36% опитаних користуються послугами готелів, 28% залишаються у родичів та друзів, 22% наймають приватну квартиру, 14% проживають у хостелах. При виборі готелю 28% звертають увагу на комфортність номерів, 27% на додаткові послуги, 23% на наявність закладів ресторанного господарства та 22% на ціну.

Майже 48% респондентів залишаються на Закарпатті на 3-5 днів, 21% - на два дні, 19% - на один день без ночівлі, 12% - на тиждень. Свій вільний час туристи витрачають в основному на екскурсії (32%), відвідування закладів ресторанного господарства (29%), відвідування музеїв, галерей (21%) та відвідування релігійних об'єктів (18%).

Аналіз забезпечення готельної інфраструктури представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Характеристика розвитку готельної інфраструктури в Рахівському районі Закарпаття

№	Характеристика	Назва готельного підприємства				
		Котедж «Зачаровані Карпати»	Гостьовий дім «Дом у озера»	Котедж «Садиба на поляні»	Зелена садиба «Вілла де кампо»	Зелена садиба «Олеся»
1	Форма власності	Приватна	Приватна	Приватна	Приватна	Приватна
2	Місце розташування	Закарпатська область, Воловець, садиба №582	Закарпатська область, Иза, садиба №411	Закарпатська область, с. Калини, садиба № 703	Закарпатська область, смт.Чинадієво, садиба №405	Закарпатська область, Межгір'я, садиба №466
3	Категорія готелю	Без зіркової категорії	Без зіркової категорії	Без зіркової категорії	Без зіркової категорії	Без зіркової категорії
4	Кількість номерів	15	3	2	6	11
5	Кількість місць	30	9	8	12	30
6	Кількість поверхів	2	2	2	2	2
7	Цільовий сегмент споживачів	Молодь, сім'ї з дітьми	Молодь, сім'ї з дітьми	Молодь, сім'ї з дітьми	Молодь, сім'ї з дітьми	Молодь, сім'ї з дітьми

Продовження таблиці 2.7

8	Інфра-структура з надання послуг	Лижі, риболовля, прогулянки на конях, лазня	Лижі, риболовля, лазня, міні-ферма	Лижі, мисливство, риболовля, прогулянки на конях, прогулянки на човнах	Лижі, риболовля лазня, сауна, міні-ферма	Лижі, риболовля мисливство, сауна прогулянки на велосипед ах
9	Тип закладу за архітектур но-композиці йною ознакою	Заміський будинок	Заміський будинок	Заміський будинок	Заміський будинок	Заміський будинок

Висновок до розділу 2

Рекреаційний Карпатський регіон України дуже різноманітний щодо ресурсів для розвитку молодіжного туризму. Дослідивши пропозицію готельних закладів Рахівського району Закарпаття ми бачимо що для розвитку саме молодіжного туризму (особливо для організованого групового) туристичних готелів у регіоні немає, але є значна кількість невеличких зелених садиб, що орієнтовані на обслуговування невеличких груп туристів і більша концентрація спрямована саме на сімейні пари.

Більшість закладів серед додаткових послуг надають послуги риболовлі, бані та мають міні-ферми. Вони не мають зіркової категорії та мають від 2 до 15 номерів, кількістю місць від 8 до 30. На основі цього можна зробити висновок, що району для розвитку саме молодіжного туризму не вистачає такої категорії закладів розміщення як туристичний готель. І це буде цікавим засобом розміщення в регіоні для молодіжних груп та буде користуватися попитом.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕКРЕАЦІЙНОМУ РЕГІОНІ

Для залучення більшої кількості шанувальників молодіжного оздоровчого туризму та екотуризму нами пропонується в Закарпатській області Рахівського району смт. Ясіня відкрити однозірковий туристичний готель на 3 кафе-їдальнею. Готель буде виконаний в українській стилістиці, з урахуванням особливостей Карпатського регіону. Особливістю готелю буде його спортивно-оздоровча направленість: сауна, спортзал, вело прогулянки, можливість відпочити, ловлячи рибку в річці Лазещина (притока Чорної Тиси).

Детальна характеристика туристичних об'єктів, що генерують попит на послуги проєктованого молодіжного туристичного готелю зведена в таблицю 3.1.

Таблиця 3.1

Характеристика туристичних об'єктів, що генерують попит на послуги
проєктованого молодіжного готелю

№ з/п	Назва об'єкту	Адреса	Відстань до проєктованого закладу, км	Туристичний потік (основний)
1.	Гірськолижний курорт Драгобрат	Драгобрат, Раховський район, Закарпатська область	16,7 км	Туристи, лижники
2.	Географічний центр Європи	Круглий, Закарпатська область	47,4 км	Туристи

Продовження табл.3.1

3.	Гірськолижний курорт Буковель	Буковель, Поляниця, Івано- Франковська область	18 км	Туристи, лижники
4.	Гора Говерла	Говерла, Івано- Франковська область	20 км	Туристи
5.	Автовокзал	вул.Миру 25	900 м	Туристи, приїжджі

Готель буде знаходитися всього в 15 хвилинах ходьби від центру Ясінів, в безпосередній близькості від автовокзалу Ясіня (900м). Розташування недалеко від гірськолижних курортів Буковель та Драгобрат генерує додаткову популярність серед молоді.

Проектований заклад матиме вигідне розташування всього 15 хвилин (1,2 км) пішки до центру Ясенів та 900 м до автовокзалу. Розташування будівлі дозволяє насолодитися неповторними карпатськими пейзажами.

В готелі окрім розміщення надаються додаткові послуги: безкоштовний паркінг, послуги WI-FI, оренда рибацького спорядження.

Особливістю кафе-їдальні є те, що воно працює за оздоровчою системою, тобто «з лану до столу». Всі страви закладу готуються з екологічно чистих продуктів, які вирощуються на полях. Гості закладу можуть спостерігати і брати безпосередню участь у вирощуванні та виборі продуктів для своїх страв. Кафе-їдальня спеціалізується на українській кухні та має повно сервісне обслуговування. Заклад має подвійне призначення – вранці тут проходить обслуговування сніданків, весь інший час кафе-їдальня працюватиме в звичайному режимі для проживаючих в готелі та всіх охочих гостей за меню «а-la-carte» та преїскурантом. Графік роботи кафе-їдальні з 8:00-24:00.

Туристичний готель орієнтований на молодь з середнім рівнем достатку. Це українські туристи чи туристи з Німеччини, Англії та скандинавських країн. Найчастіше це жителі України, що прагнуть оздоровитися, покататися на конях, та іноземці, що хочуть пізнати особливості національних традицій, культури краю.

Основні послуги, що буде надавати готель описані в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Асортиментна структура основних готельних послуг
однозіркового молодіжного готелю

Категорія номеру	Кількість одиниць*	Кількість спальних місць, од.	Одноразова місткість, місць	Максимальний коефіцієнт попиту на номери	Максимальна кількість зайнятих місць в день
1	2	3	$4=2*3$	5	$6=4*5$
Номер першої категорії	2	2	4	0,61	2,4
Номер другої категорії	8	2	16	0,68	10,9
Номер третьої категорії	20	3	60	0,72	43,2
Разом	30		80		56,5

Таблиця 3.3

Послуги харчування в закладах ресторанного господарства
при туристичному готелі на 80 місць

Послуги харчування	Частка місць до місткості готелю, %	Кількість місць Р	Обертання місця (без сніданку), раз $h_{об.}$	Загальний попит, осіб
Для гостей (без сніданку)				502
Їдальні	75	60	3	180
Кафе	50	40	5	120
Буфету	12,5	10	9	90

Бару при вестибюлі	10	8	4	32
Сніданок в їдальні				60
Для працівників				43
Буфет для харчування персоналу	10	8	5,4	43
Разом				545

Взаємозв'язок попиту та пропозиції є основою політики цін, який використовує готельне підприємство, що керується концепцією маркетингу. Головна мета цієї політики полягає в управлінні доходами готелю шляхом використання диференційованих цін в залежності від співвідношення попиту та пропозиції для стимулювання попиту, збільшення завантаження номерного фонду та забезпечення таким чином загального зростання доходів та прибутку.

Таблиця 3.4

Формування попиту на додаткові послуги готелю, осіб

Послуги	Коефіцієнт попиту серед споживачів готелю	Кількість споживачів серед проживаючих в готелі, осіб	Коефіцієнт попиту серед місцевого населення	Кількість споживачів серед місцевого населення осіб	Загальний попит, осіб
Лазня	0,20	1200	0,015	600	1800
Більярдна	0,13	800	0,01	400	1200
Прогулянки на конях	0,17	1000	0,001	500	1500
Пральня	0,33	2000	0,008	200	2200
Хімчистка	0,12	700	0,015	500	1200

Диференціація цін проводиться з урахуванням факторів:

- тип, якість розташування номеру;
- сезонні коливання попиту;
- термін проживання гостя;
- терміни попередньої оплати;
- покупка пакету послуг (включаючи харчування та інші послуги);
- умови продажу (поточне бронювання, квота місць з правом часткової або повної ануляції, тверда квота без ануляції і ін.).

Збутова політика проектованого молодіжного готелю буде здійснюватися по двох каналах розподілу: прямому (від виробника до покупця) і непрямому (через посередників).

1. Прямі продажі (вільне поселення). Поселення туристів напряму під час безпосередньо бронювання у фойє готелю, по телефону або онлайн бронювання на сайті готелю.

2. Агентські продажі (через посередників). Поселення туристів через посередників: різні туроператори і турагенти як України, так і Європи, авіакомпанії. Різні системи онлайн бронювання готелів на сайтах туристичних послуг також можуть виступати посередниками при збуті готельних послуг.

3. Групові продажі. Готель позиціонує себе на ринку послуг як готель для молоді. Отже, такий вид збуту як групові продажі використовується.

Для стимулювання збуту у проектованому готелі будуть пропонуватися наступні знижки: знижки у разі попереднього бронювання у встановлені терміни; знижки певним категоріям клієнтів (діти, молодята і т. д.); бонусні знижки, надані постійним клієнтам. Купони, що представляють собою своєрідні сертифікати, які дають власнику право на знижку при придбанні готельних послуг.

Було узагальнено розроблену концепцію туристичного молодіжного готелю та їдальні, результати представлені в таблицях 3.5 – 3.6.

Таблиця 3.5

Концепція туристичного молодіжного готелю

Ознаки концепції	Характеристика
Назва готелю	«Колізей»
Місце розміщення та поштова адреса	Закарпатська область, Рахівський район, смт Ясіня
Підпорядкованість	Товариство з обмеженою відповідальністю
Відстань від засобів прибуття/вибуття	96 км від аеропорту Івано-Франківськ, 900 м від автовокзалу,
Засоби сполучення	автобуси, таксі
Споруда готелю . Дизайнерський стиль.	Будівля-сруб в стилі «українського села»
Рівень комфорту	1*
Кількість номерів, в т.ч.:	30
Номер I категорії двомісний	2
Номер II категорії двомісний	8
Номер III категорії тримісний	20
Кількість місць в готелі	80
Спеціалізація готелю	Туристичний молодіжний готель
Контингент споживачів	Вітчизняні та іноземні туристи з низькими та середніми доходами, переважно молодь

<p>Асортимент додаткових послуг готелю</p>	<p>— послуги гідів, гідів-перекладачів;</p> <p>— послуги залучення туристів до участі у народних обрядах і культових дійствах, а також сільських фестивалях, ярмарках та інших масових акціях;</p> <p>— послуги з прокату човнів, активно-туристичного спорядження;</p> <p>— послуги побутового обслуговування;</p> <p>— безкоштовний доступ до мережі Інтернет, Wi-Fi в номерах і гостьових зонах;</p> <p>— послуги бані;</p> <p>— парковка, що охороняється;</p> <p>— трансфер;</p> <p>— послуга Будильник;</p>
<p>Концепція просування послуг</p>	<p>1. Груповий пакет :</p> <ul style="list-style-type: none"> • При бронюванні номерів категорії тримісний не менше ніж на дві доби – знижка 10%. • У пакет входить: <ul style="list-style-type: none"> - безкоштовний трансфер з вокзалу в готель або у зворотній бік; - доступ в мережу Інтернет, Wi-Fi; - 10-ти відсоткова знижка в ресторані; - користування сауною 1 годину з 20-ти відсотковою знижкою та розслаблюючий масаж. <p>2. Пакет вихідного дня:</p> <p>При бронюванні номерів не менше, ніж на тиждень до вихідних надається знижка 30% на проживання.</p> <p>3. Весільний пакет:</p> <ul style="list-style-type: none"> - бенкет; - фото; - номер двомісний зі знижкою 30%;

	- шампанське, фрукти
Цінова концепція	Гнучка цінова політика. Програма лояльності постійним споживачам.

Концепція закладів ресторанного господарства при готелі «Колізей» надана в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Концепція закладів ресторанного господарства при готелі

Ознаки концепції	Характеристика
Тип і назва закладу ресторанного господарства	Кафе-їдальня «Колізей»
Особливості ЗРГ	Комплексний
Кількість місць у комплексному закладі ресторанного господарства	126 місць, в т.ч. їдальня - 60 місць, бар – 8; кафе – 40; буфет -10; буфет для персоналу – 8 місць.
Формат закладу	Повносервісний
Формат виробництва	Повний цикл виробництва.
Кулінарне спрямування	Українська кухня
Методи обслуговування споживачів	В їдальні і барі – обслуговування офіціантами, в інших закладах – самообслуговування
Форми обслуговування офіціантами	В їдальні за способом розрахунку: з попереднім розрахунком за сніданок; з розрахунком після прийняття їжі - під час обіду і вечері; змішаним – під час бенкету; за формою організації: під час сніданку – бригадна форма; в інший час – індивідуальна форма обслуговування офіціантами. В барі – з наступним розрахунком з барменом.
Дизайнерський стиль	Використані засоби українського мистецтва для оформлення зали;
Вхід до кафе-їдальні	З готелю та з вулиці
Режим роботи закладу	З 8-00 до 24-00

Обслуговування номери	в	З 8-00 до 24-00
Організація ділових заходів	дозвілля та	Наявність естрадного та танцювального майданчика; фонова музика;
Приміщення споживачів	для	Гардероб, чоловіча та жіноча туалетні кімнати з приміщенням для миття рук, торгові зали

Висновок до розділу 3

У третій частині дипломної роботи розглянуті напрямки вдосконалення розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні.

Розроблені пропозиції та рекомендації щодо впровадження проекту туристичного готелю молодіжного відпочинку на Закарпатті, обґрунтована його економічна доцільність. Запропонований економічний ефект від використання маркетингових технологій для підвищення завантаження проєктованого готельного закладу для різних груп молоді. Розроблені концептуальні складові туристичного молодіжного готелю «Колізей» на 80 місць з кафе-їдальнею.

ВИСНОВКИ

Умови розвитку економіки України спрямовують кожен галузь на пошук нових, альтернативних шляхів і методів виробництва на основі аналізу сучасного стану, окреслюючи майбутні перспективи розвитку. Ці процеси характерні для будь-якої галузі, у тому числі і для туристської, що спрямовує свої зусилля на отримання прибутку через задоволення туристських потреб населення, що відіграє важливу роль в економіці країни та справляє відчутний вплив на світове господарство: розвиває економіку, сприяє формуванню позитивного іміджу регіону та дає змогу загострити увагу на проблемах розвитку суспільства.

Переміщення людей в туристських цілях охопило всі країни земної кулі і стало повсякденною реальністю. У результаті цього туризм набуває динамічного розвитку. Розвиток молодіжного туризму будь-якого регіону України сьогодні особливо актуальний, оскільки саме цей вид туризму дає змогу в юному віці пізнати не тільки свою країну, а й весь світ, тобто виконує патріотично-виховну місію. Також у системі регіонального туристського розвитку особливе і значне місце сьогодні відводиться молодіжному туризму.

Молодіжний туризм справляє позитивний вплив на місцеву економіку. Дослідження Всесвітньої конфедерації подорожей молодих студентів і викладачів (WYSE Travel Confederation) доводять, що загальні туристські витрати молоді збільшуються швидше, ніж туристичні витрати інших категорій населення (в середньому зростання становить 8% на рік). Молоді туристи зазвичай подорожують частіше і затримуються довше, і тому витрачають більше, ніж туристи середнього віку, незважаючи на те, що їхні щоденні витрати скромніші. Грошові суми, які в середньому витрачають

молодь і студенти, за останні 5 років збільшилися на 40% – до 1900 євро за поїздку.

Представники туристичного бізнесу багатьох країн усвідомлюють важливість цієї цільової групи. Для цього розробляються спеціальні «молодіжні» туристичні програми – спортивні, пригодницькі тощо; пропонуються спеціальні пакети турів або послуг зі знижками; з'являється все більше хостелів та інших бюджетних місць розміщення. Відпочинок для молоді манить численними знижками. Пільги для студентів та молодих науковців стають звичним та поширеним явищем.

Метою роботи є дослідження туристично-рекреаційної привабливості Карпатського регіону України для розвитку молодіжного туризму.

Для досягнення поставленої мети було визначено та виконано такі завдання: уточнено поняття молодіжний туризм та визначити предметні складові; розглянуто історичні аспекти розвитку молодіжного туризму в Карпатському регіоні; проведена оцінка розвитку молодіжного туризму в Карпатському рекреаційному регіоні; дана оцінка основним потребам туристів, що вибирають відпочинок в Карпатському регіоні; обґрунтована популярність Карпатського регіону щодо розвитку молодіжного туризму; розроблені пропозиції та рекомендації щодо впровадження проекту туристичного готелю молодіжного відпочинку на Закарпатті, обґрунтована його економічна доцільність.

Карпатський рекреаційний регіон України має значний культурно-історичний та досить великий природно-туристичний потенціал, який ще використовується як туристський ресурс, проте його можливо і потрібно використовувати для організації молодіжної туристичної діяльності. Географічне розташування регіону, клімат і рельєф, природне багатства дають змогу розвивати та пропонувати молоді різні атракції пізнавального та активного туризму. Цьому сприяє розвинена мережа автомобільних доріг та залізничних шляхів.

В Карпатському регіоні найбільш перспективними напрямками молодіжної туристської діяльності слід вважати розвиток пізнавального, активного, екологічного й агротуризму. Подієвий туризм доцільно пов'язувати із термінами проведення фестивалів, туристичних та інших зльотів, змагань, конкурсів. Але, незважаючи на те, що в області наявна значна кількість пам'яток історії, культури та архітектури, а також заповідників і заказників, розвиток молодіжного туризму відбувається повільно. Відсутня або перебуває в неналежному стані необхідна інфраструктура для розвитку цієї галузі, потенційні об'єкти туристичних маршрутів здебільшого потребують відновлення чи реставрації.

Нами в дипломній роботі на основні аналізу особливостей розвитку туристичної діяльності Рахівського району Закарпатської області запропоноване відкриття соціально-орієнтованого, конкурентоспроможного та високоефективного туристичного молодіжного готелю, здатного задовольнити широкі потреби клієнтів серед молоді. Проектований заклад буде розміщений у с. Ясіня Закарпатської області та розрахований на 80 місць.

Спроектований туристичний молодіжний однозірковий готель матиме 30 номерів, з яких 2 – двомісні номери першої категорії, 8 – двомісні номери другої категорії, 20 тримісних номерів третьої категорії. Туристичний готель «Колізей» вміщує їдальню на 60 місць, кафе на 40 місць, буфет та бар при вестибюлі. Також у комплексі є тренажерний зал, масажний кабінет.

Визначено, що період окупності інвестиційного проекту, тобто час, що необхідний для отримання такого дисконтованого чистого грошового потоку, який дасть змогу окупити всі капітальні витрати, становить 3 роки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсенич П. Прикарпаття в житті Каменяра. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1996. 80 с.
2. Бакурова А. В. Оцінка рекреаційної привабливості регіону / Бакурова А. В., Очеретін Д. В. // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2003. – Вип 183, т. III. – С. 617–622.
3. Богдан Н., Корчагіна Д. Фактори туристичної привабливості дестинації : готельно-ресторанний бізнес. Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків / кол. авторів; Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2020. С. 23-24.
4. Бондаренко М.П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М.П. Бондаренко // Економіка і прогнозування. – 2011. - №1. – С. 104 – 119
5. Блистів Т.В., Горбацьо І.І., Нужник О.В. Теорія і практика туристичних походів: Навч. посіб. Л.: НВФ “Українські технології”, 2006. 132 с.
6. Вислободська Г. П., Бричка Б. Б. Вплив пандемії Covid-19 на розвиток туристичного ринку України. Туризм в умовах пандемії Covid-19 : шанси та загрози. Львів: Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. 2020. С. 19-21.

7. Джахман М. Клуб чехословацьких туристів: перші кроки галузі в нашому краї [електронний ресурс], режим доступу: <http://novzak.uz.ua/news/klub-chehoslovackyhturystiv/>
8. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дядечко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
9. Кирчів Р. Етнографічно-фольклористична діяльність “Руської Трійці”. К. : Наук. думка, 1990. 338 с.
10. Клапчук В. Залізничі Галичини. Вісник Прикарпатського університету. Історія. Випуск 22. 2012. С.10-20
11. Клапчук В. М. Туристичні притулки Галичини. Карпатський край. № 1-2 (6-7). 2015. С. 17-28
12. Коваленко.К.Ю // Розвиток туристичного бізнесу: міжнар. наук.-практ. конф., 17-19 березня 2011 р. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. С. 160–161.
13. Кожина А.В. Удосконалення організації надання туристичних послуг в малому історичному місті / дис. ... к. держ.упр. / А. В. Кожина. – Київ, 2009. – 280 с.
14. Козинець В. Безпека життєдіяльності у сфері туризму : навч. посіб. / Віталій Козинець ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. – К. : Кондор, 2006. – 575с.
15. Козловський Є. Шляхи формування еліти в туристичній галузі (вітчизняний та іноземний досвід) // Формування й оновлення політико-управлінської еліти в сучасній Україні: Зб. наук. пр. / За заг. ред. М. І. Пірен. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – С. 169 – 188.
16. Колотуха О. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку. [Електронний ресурс] / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук. 2005. Режим доступу до ресурсу: https://tourlib.net/aref_tourism/kolotuha.htm

17. Кузик С. П. Географія туризму : навч. посіб. /Кузик С. П. – К. : Знання, 2011. – 271 с.
18. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг / О.О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2006. – 436 с.
19. Лопатинська В. Діагностика сформованості компонентів гуманістичних цінностей гуртківців позашкільних навчальних закладів туристсько-краєзнавчого профілю. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»: науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, ПП «СКД», 2006. С.71-80.
20. Луцький В. Активний туризм в Українських Карпатах, витоки становлення: історичний аспект. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. №. 3, 2009 – С.12-16
21. Матвеев В.В. Винний туризм як рекламний фактор й інструмент для стимулювання розвитку конкурентного потенціалу виноробних підприємств України / В.В. Матвеев // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Х., 2015. – № 10, Ч. 4.– С. 29–31. – (Економічні науки).
22. Мельник О. В. Інтегральний показник туристичної привабливості території: поняття та теоретичні аспекти / Мельник О. В. // Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С. 197–205.
23. Музиченко-Козловська О. В. Методика оцінки рівня туристичної привабливості регіону / Музиченко-Козловська О. В. // Регіональна економіка. – 2006. – № 1. – С. 218–220.
24. Нестерук Ю., Рожко І. З історії рекреаційного природокористування у Чорногорі та шляхи його оптимізації в сучасних умовах. З історії вітчизняного туризму. К., 1997. С. 182-191.
25. Пішун С. Дозвіллева діяльність молоді: становлення і розвиток (ретроспективний аналіз) [Електронний ресурс]. Педагогічні науки.

- Збірник наукових праць. 2018. Режим доступу до ресурсу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/672837.pdf>.
- 26.Рожко І.М., Матвіїв, В.П., Брусак В.П. Географо-екологічні маршрути Чорногори: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 224 с.
- 27.Серкіз Я. Іван Гавришкевич – мандрівник і краєзнавець. Розвиток туризму в Україні. К. : Слов'янський діалог, 1995. С. 140-146.
- 28.Слівіна А. Виховання особистості засобами туризму. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім.Григорія Сковороди»: науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, ПП «СКД», 2008. С.107-109.
- 29.Слівіна А. Туризм – важливий складник виховання молоді. Інноваційні форми роботи у позашкільній освіті: матеріали Всеукраїнського семінару-практикуму директорів центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді. Львів, ВД «Панорама», 2012. С.145-152.
- 30.Соціологія: види дозвілля сучасної молоді. Реферат. [Електронний ресурс]. Соціологія. 2012. Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/30057/>
- 31.Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: навч. посіб./ передм. В.А. Смолія. К.: Вища шк., 2002. 195 с.
- 32.Шандор Ф. Ф. Становлення туристичної галузі в Закарпатті: історичний аспект. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Географія. Землеустрій. Природокористування. 2013. Вип.1. С.183-189.
- 33.Шевчук Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку готельного бізнесу України: чинники та проблеми. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. 2020. N1(143). С. 41–51
- 34.Шевченко О. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
- 35.Яремчук В. Історія держави і права зарубіжних країн: універсал. довід. Львів: БОНА, 2015. 400 с.